

18.3.2024

KELA/396/2020
Julkinen

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

TyV@eduskunta.fi

Viite: Kirjallisen asiantuntijalausunnon 14.3.2024 pyyntö työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalta,
HE 8/2024 vp

Kansaneläkelaitoksen asiantuntijalausunto aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevista lakiesityksistä HE 8/2024 vp

Toimeenpanon näkökulmasta Kansaneläkelaitoksella ei ole huomautettavaa aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevista lakiesityksistä.

Kelalla ei ole tehtäviä ammattitutkintostipendin myöntämisessä. Vuorottelukorvausta Kela on viime vuosina maksanut noin 30 hakijalle vuosittain. Aikuiskoulutustuen myöntää Työllisyysrahasto. Aikuiskoulutustuen saaja voi hakea Kelasta opintolainan valtiontakauksen.

Vuonna 2022 aikuiskoulutustuen saajia oli 30 124, joista 9 868:lle eli kolmasosalle Kela myönsi aikuiskoulutustukeen liittyvän opintolainan valtiontakauksen. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen lisäisi opintotukihakemuksia, mutta lisäyksellä ei olisi olennaista vaikutusta opintotuen vuosittaiseen noin 600 000 kappaleen ratkaisumäärään, koska aikuiskoulutustuen lainatakaushakemukset poistuisivat samanaikaisesti.

Miten turvataan työelämässä olevien koulutustarpeet?

Koulutuspolitiikan ja sosiaalipolitiikan näkökulmasta aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamiselle olisi voitu harkita vaihtoehtoja. Jos nämä etuudet poistuvat, miten erityisesti jo työelämässä olevat voivat jatkossa rahoittaa tarvittavan täydennys- tai uudelleenoulutuksensa? Vain harvalla palkansaajalla on varaa jäädä pidempikestoiselle opintovapaalle, jos ainoa tapa korvata ansionmenetykset on opintotuki.

Julkinen

Elokuusta 2024 alkaen opintotuen tyypillinen määrä on 1 130 euroa kuukaudessa, josta suurin osa eli 850 euroa kuukaudessa on opintolainaa.

Aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttaminen voivat jopa lisätä työttömäksi työnhakijaksi hakeutumista. Näin on esimerkiksi tilanteessa, jossa tyytymättömyys nykyisiin työtehtäviin tai esimerkiksi työuupumus saavat henkilön etsimään uusia vaihtoehtoja elämälleen. Työttömyysetuus turvaa toimeentulon ja voi mahdollistaa uudelleen koulutuksen.

Aikuiskoulutuksen tuen kehittämisvaihtoehtoja

Aikuiskoulutustukea käsiteltiin valtiovarainministeriön alkuvuonna 2023 julkaisemassa Julkisen talouden meno- ja rakennekartoituksessa. Siinä todetaan, että nykymuotoinen aikuiskoulutustuki kohdistuu merkittäväällä tavalla korkeakoulutetuille, sillä suuri osa tuen saajista on jo vähintään yhden korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Valtiovarainministeriö toteaa raportissaan, että aikuiskoulutustuki voitaisiin lakkauttaa kokonaan, mutta ensisijaisesti valtiovarainministeriö esittää lievempiä muutoksia. Julkisen rahoituksen tehokkuuden lisäämiseksi aikuiskoulutustuki voitaisiin valtiovarainministeriön mielestä kohdentaa nykyistä paremmin matalasti koulutetuille. Aikuiskoulutustuki voitaisiin poistaa korkeakoulututkinnon suorittaneilta tai se voitaisiin muuttaa lainamuotoiseksi. Kela onkin esittänyt harkittavaksi, että työelämässä oleville tai määrätyn iän täyttäneille voitaisiin myöntää nuorten opintotukea suurempi opintolainan valtiontakaus.

Myös opintotuen vuositulovalvontaa tulisi muuttaa, jotta opintotuki olisi käyttökelpoisempi työelämästä tuleville aikuisopiskelijoille. Koska opintotuen vuositulomallissa huomioidaan opintotuen saajan tukivuoden kaikki tulot opintojen koko ajalta, aikuisopiskelija ei voi aloittaa opintoja töiden ohella ja jäädä loppuvuonna opintovapaalle.

Opintotukilain nykyisen 17 §:n mukaan opiskelija tulee opintotuen vuositulovalvontaan mukaan opintojen aloittamiskuukaudesta alkaen. Tätä säännöstä tulisi muuttaa niin, että opintotuen tulovalvonta alkaisi vasta opintoihin maksetusta ensimmäisestä opintotukikuukaudesta.

Julkinen

kaudesta alkaen. Aikuisopiskelija voisi siten aloittaa opintonsa töiden ohella ja siirtyä nykyistä joustavammin opintovapaalle ja opintotuelle esimerkiksi vasta silloin, kun opinnot edellyttävät päätoimista osallistumista.

Nuorten opintotuen hyödyntämisen rinnalla valmistelussa olisi voitu arvioida sellaista tukijärjestelmää, jossa aikuisopiskelijan ansionmenetys korvattaisiin koulutukseen kannustavalla tavalla tilanteessa, jossa ammatillinen peruskoulutus, uudelleenkoulutus tai täydennyskoulutus on perusteltu. Tällä perusteella Kela voi kannattaa toimenpideoitetta aikuis-koulutustuen kehittämistyön käynnistämiseksi.

Kelan etuuksien ja palvelujen suunnitteluyksikön opintotukiryhmä

Piia Kuusisto
etuuspäällikkö

Ilpo Lahtinen
erikoissuunnittelija